

Constantin PARASCHIVESCU

Exegeză exemplară

Experimentul Iov, în adaptarea și versiunea scenică a lui Mihai Măniutiu după Vechiul Testament, este mai mult decât un spectacol, o exegeză despre care ar trebui scris un eseu, nu o cronică. Având privilegiul de a o urmări, mă gândeam că ea se poate înscrie într-o filiație cu *Săptămâna luminată* de Mihail Săulescu de acum un deceniu, răscolitoare și cu o iradiere extraordinară în tragedia fiului sacrificat pentru izbăvire. Iar ca magie a viziunii, cu fascinația grotesc-poetică a mai recentului *Exact în același timp* de Gelu Naum. Ambele realizate la Cluj. Acum, la Sibiu, ne surprinde cu un demers mai presus de teatralitate, care concentrează esență dramatică în retorte simbolistice de multiple ecouri. Atât ineditul modului de vizionare, cât și multitudinea de semne, sugestii și intensitatea jocului, determină un alt fel de percepție, căreia, deși izolat fizic de ceea ce se întâmplă, nu i te poți sustrage unui sentiment de ceremonial. Sau, cum spunea cineva acolo, de pioasă rugăciune.

„Surpriza începe cu felul în care sunt plasați spectatorii. Reprezentația se desfășoară pe scenă, dar publicul ia loc în spatele unui perete circular pe câte un scaun, având în dreptul feței o deschizătură ca un dreptunghi prin care se uită (56 în total). Și privește într-o arenă închisă, fără ieșire, în care, pe un fel de rumeguș roșu-vântat, țărână sângerie, și printre sumedenie de baloane, sunt tolănite abia vizibil șase dintre cele șapte personaje. Al șaptelea e *Îngerul lui Iov*, ființă micuță, ageră, cu un tub de oxigen în spate, unul mai subțire de cauciuc în gură și o vizetă pentru ochi, ca de

scafandru. Inutil să spun ce senzație se creează, apoi, văzând fiecare prin propria vizetă ochii și fețele semenilor care privesc dinspre partea cealaltă – atenți, curioși, mirați, intrigati, ca într-un prim-plan de televiziune care spune mai multe prin expresia feței decât a întregului. Și apoi, aceste vizete ale noastre și ale îngerului din arenă, ce ar vrea să însemne? Că suntem sub ape? Evident, nu. Doar că – simplist zicând – suntem într-un mediu unde nu se poate respira. Poate că asta să fie sugestia reală. Așa cum, dimpotrivă, omul, scos din aerul său obișnuit, nu mai poate respira și moare. Ceea ce-mi amintește de *Hamlet* și răspunsul lui la întrebarea lui *Polonius* „N-ai vrea să ieși din aerul acesta, alteță?": „Intrând în mormânt?"; aparent contrariantă, reacția e plauzibilă, cum constată însuși *Polonius*: „Într-adevăr, asta înseamnă să ieși din aerul acesta.”

Arena e închisă, fără ieșire. Spațiul concentraționar, pe măsura vorbelor lui *Iov*: „Mi-a tăiat orice ieșire și nu pot trece”. Inedit în sugestie plastică și ofertant în efecte (decoruri Cristian Rusu și Mihai Măniuțiu, luminile Mihai Părău). Experimentul e încercarea la care e supus *Iov* în urma înțelegerii dintre *Dumnezeu* și *Satana* care-i reproșă ocrotirea omului – „Dar ia întinde-Ți mâna și atinge-te de tot ce are, și sunt încredințat că Te va blestema în față.” La învoirea Domnului, „numai asupra lui să nu întinzi mâna” și, cum *Iov* se tânguie, dar nu blestemă, *Satana* mai cere – „numai cruță-i viața”. Jocul e, așadar, o demonstrație dramatică a efectelor supliciuului asupra sufletului și cugetului lui *Iov*, care, în cea mai cruntă durere și deznădejde, își plânge soarta, ziua în care s-a născut, își strigă nevinovăția, ca suflet curat și fără prihană ce e, dar nici o clipă nu-și învinuiește Atotputernicul. Dimpotrivă, lamentația lui e efort de cunoaștere și înțelegere a unor rosturi cerești de nepătruns și de neînțeles cu puterea mărginită a omului. „Iată, eu sunt prea mic”, zice el, dar atâta vreme cât voi avea suflet, și suflarea lui *Dumnezeu* va fi în nările mele.” Am citat din *Biblie*, în reprezentație dialogurile înțelegerii din cer sunt relatate cu glas amplificat de grozăvie de *Înger*, care îl și trezește din letargie pe *Iov* și-l dirijează parcă în goana decăderii sale, ridică nevasta lui *Iov* care aleargă bezmetică și strigă nenorocirea ce i-a cuprins, sparge pe rând baloanele între care se tolăneau (avuția lui *Iov*), îi duce pe prietenii lui *Iov* lângă o latură a arenei, martori mai mult tăcuți, cu acordeoane pe piept, la patimile credinciosului. Totul, în prezența unui personaj distant, rece, fără reacție mult timp, un fel de dandy călare pe o sa de bicicletă, unduind lejer din pedale într-o parte și alta și luând imperturbabil, cu degete delicate, dintr-un castronel, câte o fărâmă de deliciu gastronomic. *Satana*?

Care ar fi motivația experimentului? O găsesc, parcă, într-o formulare mai veche de acum patru sute de ani a lui Montaigne: „Trebuie ca Dumnezeu să ne încerce inimoșia.” Și care ar fi motivația demonstrației dramatice a lui Măniuțiu asupra experimentului *Iov*? O aflu, parcă, într-un comentariu mai din Secolul luminilor, când Voltaire pune în cauză mizeria condiției umane: „Știu că eu nu sunt nimic, știu că, din bezna nimicniciei mele, nu trebuie să pun întrebări Ființei ființelor; dar îmi este îngăduit, asemenea lui *Iov*, să înalț respectuoase plângeri din adâncul mizeriei mele”. Respectuoase plângeri aduce astăzi, cred, tot omul și întreaga omenire pentru condiția sa tot mai vulnerabilă în mileniul tot mai perfecționat electronic, dar la limita nădejzii și a credinței. Câți mai putem spune „Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvântat”? Poate că e sceptic și regizorul, dar ne-a dat o probă răscolitoare de cuget care nu ne poate lăsa imperturbabili și, în semnalele muzicale cu intonații ebraice, europene și balcanice, o sugestie care ne implică mai abitar. Vedem *în noi*.

Jocul – dacă poate fi numit așa – e o trăire la maximă intensitate tragică. Exemplară în general, excepțională în ceea ce-l privește pe *Iov*, Marian Rălea. Distribuindu-l în a doua montare consecutivă, după diversitatea histrionică din *Exact în același timp*, regizorul îi oferă interpretului șansa să evolueze pe struna cea mai

încordată emoțional, de suferința trupului care se zbate și se chircește într-o dezlănțuire pantomimică uluitoare (coordonată coregrafic de maestra Vava Ștefănescu), și de strigăt sfâșietor al cugetului de nevinovăție față de patimile îndurate dintr-o încercare divină, unde el e mai mult cobai. Chipul și expresia interpretului sunt o rană vie, vocea tremură halucinant în acute. Îl provoacă și-l secundează cu agilitate desăvârșită messengerul *Domnului*, care controlează experimentul, *Îngerul lui Iov*, în făptura fragilă dar uimitor de energică a Ofeliei Popii, cu amendamentul că o parte dintre replici, și mai ales cele care reproduc spre final răspunsul lui *Dumnezeu*, nu se mai disting, din pricina volumului prea amplu al instalației sonore. O evoluție remarcabilă are Diana Văcaru Lazăr în izbucnirea de făptură hăituită de resentimente a *sotiei lui Iov*. Florin Coșuleț, Cătălin Pătru și Ovidiu Moț sunt cei trei prieteni ai lui *Iov*, *Elifaz*, *Bildad* și *Zofar*, martori dar și părtași la deznădejdea eroului, cărora regizorul le-a eliminat premeditat intervențiile, pentru a orienta drama spre esența ei de dialog mai profund cu divinitatea. Cel de pe șaua de bicicletă, spectator imperturbabil până spre final, când se agață insinuant de *Iov*, e Pali Vecsei, impresionant prin contrast cu alura lui subțiratică, elegantă, efeminată, care contrariază. O voce din off rosteste în idiş pasaje din *Vechiul Testament*, subliniind dramatismul dilemei (David Ad-Bar).

O exegeză scenică ce merită un eseu, pentru că sintetizează stilistic tendințe atât de originale ale expresiei artistice a lui Mihai Măniuțiu, iar teatrului „Radu Stanca” îi certifică orientarea salutară spre teatralitate modernă, după spectacolele de anvergură recentă ale lui Purcărete și Zholdak.

Teatrul „Radu Stanca” Sibiu – Experimentul *Iov*, adaptarea și versiunea scenică după *Vechiul Testament* de Mihai Măniuțiu. Regia: Mihai Măniuțiu. Decorul: Cristian Rusu și Mihai Măniuțiu. Costume: Cristian Rusu. Coregrafia: Vava Ștefănescu. Distribuția: Marian Rălea, Diana Văcaru Lazăr, Ofelia Popii, Pali Vecsei, Florin Coșuleț, Cătălin Pătru, Ovidiu Moț, David Ad-Bar. Data premierei: 14 februarie 2003.

Marian RĂLEA și Ofelia POPII